

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2012

PART - I

SANSKRIT — HONOURS

Paper - II

(NEW & OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours

Maximum Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 20)

1. a) Define Rūpaka. How many types of Rūpaka do you find in your text ? Name a few of them. What is Prastāvana ? What is its other name ? Describe after Viśvanatha any two of its varieties with definition and correct illustration from your text. 1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 5 = 10

OR

- b) Do you think that 'nāṭaka' and 'rūpaka' are identical terms in Sanskrit literature ? What role is played by Arthaprakṛti in Sanskrit drama ? Name them. Describe after Viśvanatha any two of its varieties with definition and correct illustration from your text. 2 + 1 + 1 + 6 = 10

- c) Write explanatory notes on any two of the following : 2 × 5 = 10

प्रकरणम् , नान्दी, महाकाव्यम् , आख्यायिका ।

UNIT - II

(Marks : 30)

2. a) Trace the development of earthly love into heavenly love with reference to the union between Dushyanta and Śakuntala in Abhijñānasakuntalam. 10

OR

- b) Discuss the departure of Śakuntala from Kanva's hermitage as depicted in your prescribed text. 10

OR

- c) Discuss critically the significance of the fifth act of Abhijñānasakuntalam. 10

3. Translate into English or Bengali any one of the following verses : 5

- a) ग्रीवाभङ्गभिरामं मुहुरुनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः ।
पश्चाद्धेन प्रविष्टः शरपतनभयाद् भूयसा पूर्वकायम् ॥
दभैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्योदग्रप्लुतत्वाद् वियति बहुतरं स्तोकमुर्व्या प्रयाति ॥

- b) अनाघ्रातं पुष्पं किसलयमलूनं कररुहै -
रनाविद्धं रत्नं मधु नवमनास्वादितरसम् ।
अखण्डं पुण्यानां फलमिव च तद्रूपमनघं
न जाने भोक्तारं कमिह समुपस्थास्यति विधिः ॥

4. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following verses : 8

- a) शुद्धान्तदुर्लभमिदं वपुराश्रमवासिनो यदि जनस्य ।

दूरीकृताः खलु गुणैरुद्यानलता वनलताभिः ॥

- b) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्

पर्युत्सुको भवति यत्सुखितोऽपि जन्तुः ।

तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपूर्वं

भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ॥

5. Name and expound the *samāsa* in पूर्वकायम् in 3 (a) or अबोधपूर्वम् in 4 (b). 2
6. Render any *one* into Sanskrit : 1 × 5 = 5
- a) अहिणवमहुलोलुवो तुमं सतह परिचुम्बिअ चुअमञ्जरि ।
कमलवसइमेत्तणिव्वुदो महुअर विम्हरिओ सि णं कहं ॥
- b) णावेकिखओ गुरुअणो इमाये तुए पुच्छिदो ण वन्धुअणो ।
एक्कक्कमेव्व चरिए भणामि किं एक्कमेकस्स ॥

UNIT - III
(Marks : 20)

7. a) Discuss the importance of the role played by Yaugandharāyana in the development of the drama Svapnavāsavadattam. 10

OR

- b) Explain the appropriateness of the title of the drama Svapnavāsavadattam by Bhāsa with special reference to the incidents of the drama. 10
8. Translate into English or Bengali any *one* of the following verses : 1 × 5 = 5

a) तीर्थोदकानि समिधः कुसुमानि दर्भान्
स्वैरं वनादुपनयन्तु तपोधनानि ।
धर्मप्रिया नृपसूता न हि धर्मपीडा -
मिच्छेत् तपस्विषु कुलव्रतमेतदस्याः ॥

b) ऋज्वायतां च विरलां च नतोन्नतां च
सप्तर्षिवंशकुटिलां च निवर्तनेषु ।
निर्मुच्यमानभुजगोदरनिर्मलस्य
सीमामिवाम्बरतलस्य विभज्यमानाम् ॥

9. Amplify in Sanskrit any *one* of the following ideas : 1 × 5 = 5

a) दुःखं न्यासस्य रक्षणम् ।
b) कः कं शक्तो रक्षितुं मृत्युकाले
रज्जुच्छेदे के घटं धारयन्ति ।

UNIT - IV

(Marks : 30)

10. a) What is the name of the third act of Uttararāmācaritam ?
Illustrate the significance of the introduction of Act III of the drama for the happy family reunion of the drama.
OR
- b) Do you think that Uttararāmācarita unfolds a beautiful picture of worldly love between Rāma and Sīta ? If so, illustrate your answer with apt citations from your text; if not give reasons in support of your answer with textual citations. 12
- OR
- c) Justify the remark in Sanskrit "उत्तरे रामचरिते भवभूतिर्विशिष्यते" । 12

11. Translate into English or Bengali any two of the following verses : 2 × 5 = 10

a) प्रतनुविरलैः प्रान्तोन्मीलनमनोहरकुन्तलैः
दशनमुकुलैर्मुग्धालोकं शिशुर्दधती मुखम् ।
ललितललितैर्ज्योत्स्नाप्रायैरकृत्रिमविभ्रमै -
रकृत मधुरैरम्बानां मे कुतूहलमङ्गकैः ॥

b) ततकालं प्रियजनविप्रयोगजन्मा
तीव्रोऽपि प्रतिकृतिवाञ्छया विसोढः ।
दुःखाग्रिर्मनसि पुनर्विपच्यमानो
हन्मर्मव्रण इव वेदनां करोति ॥

c) आश्चोतनं नु हरिचन्दनपल्लवानां
निष्पीडितेन्दुकरकन्दलजो नु सेकः ।
आतसजीवितपुनःपरितर्पणोऽयं
सञ्जीवनौषधिरसौ नु हृदि प्रसिक्तः ॥

d) एते त एव गिरयो विरुवन्मयूरा
स्तान्येव मत्तहरिणानि वनस्थलानि ।
आमञ्जुवञ्जुललतानि च तान्यमूति
नीरन्ध्रनीरनिचुलानि सरित्तटानि ॥

12. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following verses.

1 × 8 = 8

- a) स्नेहं दयां सौख्यं च यदि वा जानकीमपि ।
आराधनाय लोकानां भुञ्जतो नास्ति मे व्यथा ॥
- b) सर्वथा व्यवहर्तव्यं कुतो ह्यवचनीयता ।
यथा स्त्रीणां तथा वाचां साधुत्वे दुर्जनो जनः ॥

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 20)

1. What do you understand by कथा and आख्यायिका ? To what class of prose composition does Dandin's राजवाहनचरित belong to ? 10

OR

Who was सुरतमञ्जरी ? How was she transformed into a silver chain ? How did she regain her own form ? 10

2. Translate into English or Bengali any one of the following : 1 × 4 = 4

- a) सुप्तयोस्तु तयोः स्वप्ने विसगुणनिगडित पादो जरठः कश्चिज्जालपादोऽदृश्यत । प्रत्यवुध्येतां चोभौ । अथ तस्य राजकुमारस्य कमलमूढशशिकिरणरज्जुदामनिगृहीतमिव रजतशृङ्खलोपगूढं चरणयुगलमासीत् ।
- b) जगृहे च महति संपराये क्षीणसकलसैन्यमण्डलः प्रचण्डप्रहरणशतभिन्नमर्मा सिंहवर्मा करिणः करिणमवप्लुत्यातिमानुषप्राणवलेन चण्डवर्मणा । स च तद्दुहितर्यम्बालिकायामवलारत्नसमाख्यातायामति-मात्राभिलाषः प्राणैरेनं न व्ययुयुयत् ।
- c) अविलम्बितमेव तस्य कामोन्मत्तस्य चित्रवधवार्ताप्रेषणेन श्रवणोत्सवोऽस्माकं विधेयः । सा च दुष्टकन्या सहानुजेन कीर्तिसारेण निगडितचरणा चारुके निरोध्यव्या इति ।

3. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following : 1 × 6 = 6

- a) अद्य मे मनसि तमोपहस्त्वया दत्तो ज्ञानप्रदीपः ।
- b) किमस्ति कन्यान्तःपुरदूषकेऽपि कश्चित् कृपावसरः ।

UNIT - II

(Marks : 40)

4. "Kālidāsa is a poet of nature." — Justify the remark. 12
- OR
- Compare and contrast the characters of अनसूया with that of प्रियंवदा । 12
- OR
- Show the dramatic significance of the episode of the curse of दूर्वासस् in the अभिज्ञानशकुन्तल । 12
5. Translate into English or Bengali any one of the following : 1 × 6 = 6
- a) ग्रीवामङ्गाभिरामं मुहुरनुपतति स्यन्दने दत्तदृष्टिः
पश्चार्धेन प्रविष्टः शरपतनमयाद् भूयसा पूर्वकायम् ।
दर्भैरर्धावलीढैः श्रमविवृतमुखभ्रंशिभिः कीर्णवर्त्मा
पश्योदग्रप्लुतत्वाद् वियति बहुतरं स्तोकमुर्व्या प्रयाति ॥
- b) चित्रे निवेश्य परिकल्पितसत्त्वयोगा -
रूपोच्चयेन मनसा विधिना कृता नु ।
स्त्रीरत्नसृष्टिरपरा प्रतिभाति सा मे
धातुर्विभूत्वमनुचिन्त्य वपुश्च तस्याः ॥
6. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following : 1 × 7 = 7
- a) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्
पर्युत्सुको भवति यत् सुखितोऽपि जन्तुः ।
तच्चेतसा स्मरति नूनमबोधपूर्वं
भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ॥
- b) इदं किलाव्याजमनोहरं वपु-
स्तपःक्षमं साधयितुं य इच्छति ।
ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया
शमीलतां छेत्तुमृषिर्व्यवस्यति ॥

7. i) Name and expound the *Samāsa* in परिकल्पितसत्त्वयोगाः in 5 (b) or in जननान्तरसौहृदानि in 6 (a). 2
- ii) Derive अवलीढैः in 5 (a) or पर्युत्सुकः in 6 (a). 2
- iii) Disjoin Sandhi पश्योदग्रप्लुतत्वाद् in 5 (a) or किलाव्याजमनोहरम् in 6 (b). 1
8. a) Amplify in Sanskrit any one of the following : 5
- i) भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ।
- ii) श्रिया दुरापः कथमीप्सितो भवेत् ।

OR

- b) Write short note on any one of the following : 5
- i) हंसपदिका ।
- ii) सर्वदमन ।
- iii) ईशस्य अष्टौ तनवः ।
9. Render any one of the Prākṛta texts into Sanskrit in Devanāgarī script : 1 × 5 = 5
- a) अज्ज, ण क्खु किम्पि अच्चाहिदं । इअंणो पिअसही दुट्टु-महुअरेण अहिहूयमाणा कादरीभूदा ।
- b) एसो वादेरिद-पल्लवाङ्गुलीहिं तुवरेदि विअ मं केसररुक्षओ । जाव णं सम्भावेमि ।

UNIT - III

(Marks : 25)

10. Summarise the speech of Draupadī as found in the *Kirātārjunīya* Canto I. What idea do you form about her character from that speech ? Discuss. 10

OR

Write a critical note on the literary style of Bhāravi. 10

11. Translate into English or Bengali any one of the following : 1 × 5 = 5
- a) विशङ्कमानो भवतः पराभवं नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः ।
दूरोदरच्छद्मजितां समीहते नयेन जेतुं सुयोधनः ।
- b) सुखेन लभ्या दधतः कृषीवलैरकृष्टपच्या इव सत्यसम्पदः ।
वितन्वति क्षेममदेवमातृकाश्चिराय तस्मिन् कुरवश्चकासति ॥

12. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following : $1 \times 7 = 7$

a) क्रियासु युक्तैर्नृप चारचक्षुषो न वञ्चनीयाः प्रभवोऽनुजीविभिः ।

अतोऽर्हसि क्षन्तुमसाधु साधु वा हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः ॥

b) प्रलीनभूपालमपि स्थिरायति प्रशासदावारिधि मण्डलं भुवः ।

स चिन्तयन्त्येव भियस्त्वदेष्यतीरहो दुरन्ता वलवद्विरोधिता ॥

13. a) Name and expound the *samāsa* in चारचक्षुषः in 12 (a) or in अदेवमातृकाः in 11 (b). 2

b) Derive समीहते in 11 (a) or आयतिः in 12 (b). 1

UNIT - IV

(Marks : 15)

14. What is अलङ्कार ? Show after वामन, the role of अलङ्कार in the structure of poetry. 10

OR

Write according to वामन an exhaustive note on the classification of काव्य । 10

15. a) Explain any one of the following : $1 \times 5 = 5$

i) रीतिरात्मा काव्यस्य ।

ii) काव्यशोभायाः कर्तारो धर्मा गुमआः ।

OR

b) Write short note on any one of the following : $1 \times 5 = 5$

i) काव्याङ्गानि

ii) अर्थगुणाः ।